

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลของการวิเคราะห์ข้อมูล ในลำดับแรกจะแสดงผลของการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะด้านประชากร สังคม-เศรษฐกิจ การรับรู้เกี่ยวกับสาเหตุ อาการ โอกาส ความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วงและพฤติกรรมการรักษา (การปฏิบัติตน) เมื่อบุตรมีอาการอุจจาระร่วง โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ขั้นตอนต่อไป จะแสดงผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับการศึกษาของมารดา การรับรู้ความรุนแรงของโรค และความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงกับพฤติกรรมการรักษา (การปฏิบัติตน) เมื่อบุตรมีอาการอุจจาระร่วง โดยจะแสดงค่า Chi-Square รายละเอียดของข้อมูล มีดังนี้

4.1 ลักษณะด้านประชากร สังคม-เศรษฐกิจ

มารดาที่ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้น 280 ราย ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64.3) มีอายุระหว่าง 20-29 ปี ประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 31.1) มีอายุระหว่าง 30-39 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยมี 5 คน มารดาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.3) มีบุตรน้อยกว่า 3 คน มีเพียงร้อยละ 13.2 เท่านั้นที่มีบุตรตั้งแต่ 3-5 คน อย่างไรก็ตาม โดยเฉลี่ยแล้ว มารดากลุ่มตัวอย่างมีบุตร 2 คน อยู่ในสิบของมารดา (ร้อยละ 91.4) มีบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี เพียง 1 คน ในด้านการศึกษาของมารดากลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์นั้น ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.1) จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5- ประถมศึกษาปีที่ 7 และมีอาชีพเกษตรกรรมมากถึงร้อยละ 86.1 เมื่อพิจารณาถึงแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงที่มารดากลุ่มตัวอย่างได้รับปรากฏว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นแหล่งข่าวสารที่ดีที่สุด (ร้อยละ 60.5) รองลงมาได้แก่เพื่อนบ้าน และวิทยุ ตามลำดับ ประมาณสี่ในห้า (ร้อยละ 80.0) ของมารดากลุ่มตัวอย่างมีรายได้ครบครัวเพียงพอใช้ทั้งปีเท่านั้น มีเพียงร้อยละ 6.1 ที่ต้องกู้หนี้ยืมสิน (ตารางที่ 4.1)

ตาราง 4.1 อัตราส่วนร้อยละของมารดา จำแนกตามลักษณะด้านประชากร สังคม-เศรษฐกิจ

ลักษณะด้านประชากร สังคม-เศรษฐกิจ	อัตราส่วนร้อยละ
อายุ (ปี)	
15-19	2.1 (6)
20-29	64.3 (180)
30-39	31.1 (87)
40-49	2.5 (7)
รวม	100.0 (280)
สมาชิกในครัวเรือน (คน)	
1-4	50.4 (141)
5-8	47.8 (134)
9-12	1.8 (5)
รวม	100.0 (280)
ค่าเฉลี่ย = 4.7	
จำนวนบุตรมีชีวิต (คน)	
1-2	84.3 (236)
3-5	13.2 (37)
6-8	2.5 (7)
รวม	100.0 (280)
ค่าเฉลี่ย = 1.6	

ลักษณะด้านประชากร สังคม-เศรษฐกิจ	อัตราส่วนร้อยละ
จำนวนบุตร อายุต่ำกว่า 5 ปี (คน)	
1	91.4 (256)
2	8.2 (23)
3-4	0.4 (1)
รวม	100.0 (280)
ค่าเฉลี่ย = 1.1	
ระดับการศึกษา	
ไม่ได้เรียน	12.5 (35)
เรียนต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 5	8.2 (23)
ประถมศึกษาปีที่ 5 - ประถมปีที่ 7	71.1 (199)
สูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 7	8.2 (23)
รวม	100.0 (280)
แหล่งข่าวสารเกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วง	
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	60.5 (196)
เพื่อนบ้าน	23.5 (76)
วิทยุ	11.1 (36)
โทรทัศน์	4.3 (14)
หนังสือพิมพ์	5.6 (2)
รวม	100.0 (324)
อาชีพ	
เกษตรกรรวม	86.1 (241)
ไม่ใช่เกษตรกร	13.5 (39)
รวม	100.0 (280)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ลักษณะด้านประชากร สังคม-เศรษฐกิจ

อัตราส่วนร้อยละ

รายได้ครอบครัวต่อปี

พอใช้ตลอดปี

80.0 (224)

เหลือเก็บ

10.4 (29)

กู้ยืมเงิน

6.1 (17)

ไม่ตอบ

3.5 (10)

รวม

100.0 (280)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.2 ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงในเด็ก

จากการศึกษาครั้งนี้ เมื่อถามมารดาในกลุ่มตัวอย่างถึงความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงในเด็ก ปรากฏคำตอบดังนี้ มารดาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.6) ตอบว่า การกินอาหารไม่สะอาดเป็นสาเหตุให้เด็กเป็นโรคอุจจาระร่วง สาเหตุอื่น ๆ ได้แก่ การดื่มน้ำไม่สะอาด การกินอาหารไม่สุก การที่มารดากินของแสดง (ในกรณีที่มารดากำลังให้นมบุตร) การที่เด็กกำลังเจริญเติบโต หรือที่เรียกว่าเปลี่ยนท่า เปลี่ยนวัย การที่มารดาให้นมบุตรทันทีที่หันไตที่กลับจากทำนา หรือที่เรียกว่านมแม่ร้อน แพนแม่ การที่อากาศร้อนหรือเย็นเกินไป การที่เด็กได้รับความกระทบกระเทือน เช่น ตกรถ หกล้ม การที่เด็กพบคนแปลกหน้า อย่างไรก็ตาม มีมารดาจำนวน 14 คน ไม่ทราบสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงในเด็ก (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 อัตราส่วนร้อยละของมารดา จำนวนตามความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของโรคอุจจาระร่วง
ในเด็ก

สาเหตุของโรคอุจจาระร่วงในเด็ก	อัตราส่วนร้อยละ
ทราบสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงในเด็ก	
การกินอาหารไม่สะอาด	79.6 (223)
การดื่มน้ำไม่สะอาด	64.3 (180)
การกินอาหารไม่สุก	53.6 (150)
มารดากินอาหารแสลง	47.8 (134)
เด็กกำลังเปลี่ยนวัย เปลี่ยนท่า	31.1 (87)
น้ำนมแม่ร้อยละเกินไป ขณะให้บุตร	21.8 (61)
แพ้นมแม่	16.4 (46)
การทำอากาศร้อนหรือเย็นเกินไป	13.2 (37)
การที่เด็กได้รับความกระทบกระเทือน	4.3 (12)
เช่น ตกรถ หกล้ม	
การที่เด็กพบคนแปลกหน้า ตกใจ	1.8 (5)
ไม่ทราบสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงในเด็ก	4.9 (14)

หมายเหตุ : ผู้ตอบ ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

4.3 การรับรู้เกี่ยวกับอาการ โอกาสที่จะเป็นโรค และความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วง

จากการศึกษาครั้งนี้ มารดากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ว่ามีอาการอุจจาระร่วง มีอาการอย่างไรบ้าง ร้อยละ 50.7 ตอบว่ามีอาการถ่ายอุจจาระเป็นน้ำ ร้อยละ 48.6 รับรู้ว่ามีอาการอุจจาระร่วงมีอาการถ่ายอุจจาระเหลว 3-4 ครั้งใน 24 ชั่วโมง ประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 35.7) รับรู้ว่ามีอาการอุจจาระร่วงมีอาการปวดท้อง และอาเจียนร่วมด้วย อีกร้อยละ 22.5 รับรู้ว่าการถ่ายอุจจาระเหลวมีมูกเลือด เป็นอาการหนึ่งของโรคอุจจาระร่วงด้วย และมีไม่ถึงร้อยละ 10 ที่ตอบว่ามีอาการถ่ายอุจจาระเหลวตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไปใน 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม ยังมีมารดากลุ่มตัวอย่างน้อยกว่าร้อยละ 10 ที่ไม่ทราบอาการของโรคอุจจาระร่วง เป็นที่ทราบแล้วว่าการรับรู้ว่ามีโอกาสที่จะเป็นโรคอุจจาระร่วงได้ง่ายหรือยาก จะช่วยให้มารดาระมัดระวังยิ่งขึ้น ยิ่งถ้าตระหนักถึงความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วงด้วยแล้ว พฤติกรรมการรักษา (การปฏิบัติตน) ของมารดาก็จะยิ่งมากขึ้นกว่าการรับรู้ว่ามีโอกาสเป็นโรคอุจจาระร่วงได้ยาก และไม่รุนแรงถึงตายได้หรือไม่กลัว การสัมภาษณ์ครั้งนี้พบว่า ร้อยละ 63.6 ของมารดากลุ่มตัวอย่าง มีการรับรู้ว่ามีโอกาสน้อยที่บุตรจะเป็นโรคอุจจาระร่วง อย่างไรก็ตาม มารดากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 91.1) รับรู้ว่ามีอาการอุจจาระร่วงมีความรุนแรงถึงตายได้ หากไม่ได้รับการรักษาอย่างทันที่ สำหรับความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงของมารดากลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษาพบว่า มารดากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.8) มีความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงเป็นอย่างดี (มากกว่าร้อยละ 80) ประมาณหนึ่งในสามของมารดากลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 32.9) มีความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงปานกลาง และมีเพียงร้อยละ 15.3 เท่านั้น ที่มีความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงน้อย (ต่ำกว่าร้อยละ 50)

(ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 อัตราส่วนร้อยละของมารดา จำแนกตามการรับรู้เกี่ยวกับอาการของโรคอุจจาระร่วง โอกาสที่จะเป็นโรคอุจจาระร่วง ความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วง และความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วง

การรับรู้เกี่ยวกับ	อัตราส่วนร้อยละ
อาการของโรคอุจจาระร่วง	
ถ่ายอุจจาระเป็นน้ำ	50.7 (142)
ถ่ายอุจจาระเหลวตั้งแต่ 3-4 ครั้ง ใน 24 ชั่วโมง	48.6 (136)
ถ่ายอุจจาระเหลวและมีอาเจียน ปวดท้อง	35.7 (100)
ถ่ายอุจจาระเหลวมีมูกเลือด	22.5 (63)
ถ่ายอุจจาระเหลว 5 ครั้งขึ้นไป ใน 24 ชั่วโมง	7.9 (22)
ไม่ทราบ	7.5 (21)

หมายเหตุ : ผู้ตอบ ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

โอกาสที่บุตรจะเป็นโรคอุจจาระร่วง

มาก	12.1 (34)
ปานกลาง	18.9 (53)
น้อย	63.6 (178)
ไม่มีโอกาสที่จะเป็น	5.4 (15)
รวม	100.0 (280)

การรับรู้เกี่ยวกับ	อัตราส่วนร้อยละ
ความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วง	
ถึงตายได้	91.1 (255)
ไม่ถึงตาย	8.9 (25)
รวม	100.0 (280)
ความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วง	
น้อยกว่าร้อยละ 50	15.3 (43)
ระหว่างร้อยละ 50 - 79	32.9 (92)
มากกว่าร้อยละ 80	51.8 (145)
รวม	100.0 (280)

4.4 พฤติกรรมการรักษา (การปฏิบัติตน) เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงของมารดา

การศึกษารุ่นนี้ ได้ศึกษาพฤติกรรมของมารดา เมื่อบุตรมีอาการอุจจาระร่วง ตั้งแต่อาการปานกลาง จนถึงขั้นรุนแรง ผลปรากฏว่า มีมารดาหนึ่งในสาม (ร้อยละ 34.3) จะพบบุตรไปหาเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เมื่อเกิดอาการถ่ายอุจจาระเหลวตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปใน 24 ชั่วโมง มีมารดามากถึง ร้อยละ 30.8 ที่รู้จัก และใช้น้ำเกลือผง หรือเตรียมน้ำเกลือผสมน้ำตาลรักษา ร้อยละ 15.0 ไปพบแพทย์ที่คลินิก โรงพยาบาลอำเภอ หรือโรงพยาบาลประจำจังหวัด แต่อย่างไรก็ตาม มีมารดาเกือบร้อยละ 10 ซื้อยาแผนปัจจุบันมารักษาเองอยู่กับบ้าน อีกร้อยละ 7.0 ให้บุตรกินยากกลางบ้าน หรือสมุนไพร ในกรณีที่มีอาการถ่ายอุจจาระเหลวหรือเป็นน้ำจนมีอาการอ่อนเพลีย ผลการศึกษาพบว่า มารดาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 43.2) รีบพบบุตรไปพบเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อีกร้อยละ 35.4 ไปพบแพทย์ที่คลินิก โรงพยาบาลอำเภอ หรือโรงพยาบาลประจำจังหวัด อย่างไรก็ตาม ยังมีมารดาอีกร้อยละ 14.6 ยังคงให้การรักษามารดา โดยการให้น้ำเกลือผง หรือเตรียมน้ำเกลือผสมน้ำตาล สำหรับพฤติกรรมของมารดา เมื่อบุตรมีอาการอุจจาระร่วงรุนแรงมากขึ้น กล่าวคือ มีอาการถ่ายอุจจาระเหลวหรือเป็นน้ำ และอาเจียนจนรับประทานอาหารหรือน้ำไม่ได้นั้น มารดาจะรีบพบบุตรไปพบแพทย์ที่คลินิก โรงพยาบาลอำเภอ โรงพยาบาลประจำจังหวัด มากที่สุดถึง ร้อยละ 61.0 อีกร้อยละ 33.2 ไปพบเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ตารางที่ 4.4)

ตาราง 4.4 อัตราส่วนร้อยละ ของพฤติกรรมของมารดาเมื่อบุตรมีอาการอุจจาระร่วง จำแนกตามอาการของโรคอุจจาระร่วง

อาการ โรค อุจจาระร่วง	พฤติกรรมการรักษาโรคอุจจาระร่วง							
	ปล่อยให้ หาย เอง	กินยา กลางบ้าน สมุนไพร	ซื้อยา กินเอง	เตรียมน้ำ เกลือผสม น้ำตาล	ต้ม น้ำ	พบ จนท. สาธารณสุข	พบหมอ คลินิก รพอ, รพศ	ไม่ ทราบ ไม่ตอบ
1. ถ่ายอุจจาระ เหลวมากกว่า 3 ครั้ง ใน 24 ชม.	2.9 (8)	7.0 (20)	9.3 (26)	5.4 (15)	25.4 (71)	34.3 (96)	15.0 (42)	0.7 (2)
2. ถ่ายอุจจาระ เหลวหรือเป็นน้ำ จนอ่อนเพลีย	- -	1.8 (5)	4.3 (12)	2.1 (6)	12.5 (35)	43.2 (121)	35.4 (99)	0.7 (2)
3. ถ่ายอุจจาระ เหลวและอาเจียน จนกินน้ำ อาหาร หรือนมไม่ได้	- -	0.4 (1)	0.7 (2)	0.4 (1)	3.2 (9)	33.2 (93)	61.0 (171)	1.1 (3)

4.4 ปัจจัยกำหนดพฤติกรรม (การปฏิบัติตน) ของมารดาเมื่อบุตรมีอาการอุจจาระร่วง

เนื่องจากพฤติกรรมการรักษาโรคของคนไทย จะขึ้นอยู่กับระบบความเชื่อมาก ตัวอย่างเช่น สังคมที่มีความเชื่อว่าโรคใดโรคหนึ่งมีสาเหตุมาจากภูตผีปีศาจให้โทษ ประชาชนในสังคมนั้นจะมีพฤติกรรมการรักษาโรคแบบพึ่งพาไสยศาสตร์ และจะไม่ยอมรับการรักษาด้วยระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการรักษาโรคของประชาชน มิได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความเชื่อเพียงอย่างเดียว ปัจจัยด้านสังคมเศรษฐกิจอันหมายรวมถึงระบบบริการสาธารณสุขที่รัฐบาลบริการให้แก่ประชาชน ความรู้เกี่ยวกับโรคนั้น ๆ หรือระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชน ก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาโรคของประชาชน เช่นเดียวกัน

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ได้ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาโรคอุจจาระร่วงของมารดา ด้วยการใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square test) โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ (ความเชื่อ) เกี่ยวกับความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วง, ระดับการศึกษาของมารดา และความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงของมารดากับพฤติกรรมการรักษา ซึ่งในที่นี้ได้แก่ วิธีการปฏิบัติตนของมารดา เมื่อบุตรเกิดอาการถ่ายอุจจาระเหลวตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปในหนึ่งวัน โดยจำแนกเป็น 2 วิธีการ คือ การรักษาตนเอง (ปล่อยให้หายเอง ซื้อยากินเอง รักษาด้วยยากลางบ้าน/สมุนไพร หรือน้ำเกลือผง) และการรักษาโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือแพทย์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระของมารดา มีอิทธิพลกำหนดพฤติกรรมการรักษาโรคอุจจาระร่วงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือมารดาที่มีความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงมาก ก็จะมีพฤติกรรมการรักษาโรคอุจจาระร่วงมากกว่า สำหรับการรับรู้ (ความเชื่อ) ถึงความรุนแรงของโรค และระดับการศึกษาของมารดา ไม่มีอิทธิพลต่อ (กำหนด) พฤติกรรมการรักษาของมารดา เมื่อบุตรมีอาการอุจจาระร่วง (ตาราง 4.5)

ตาราง 4.5 การวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วง ระดับการศึกษา และการรับรู้ถึงความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วง กับพฤติกรรมการรักษาโรคอุจจาระร่วงของมารดา

ตัวแปร	พฤติกรรมการรักษา โดยพี่น้องตนเอง	พฤติกรรมการรักษาโดย พี่เลี้ยงเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือแพทย์	ค่าสถิติ χ^2
การรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรง ของโรคอุจจาระร่วง			
ถึงตายได้	131 (47.1)	124 (44.6)	0.82 df=1
ไม่ถึงตาย	9 (3.2)	14 (5.0)	p=0.36
ระดับการศึกษา			
ต่ำกว่าประถมศึกษา 5	23 (8.3)	31 (11.2)	3.87 df=2 p=0.14
ประถมศึกษา 5 - 7	98 (35.3)	81 (29.1)	
สูงกว่าประถมศึกษา 7	17 (6.8)	26 (9.4)	
ความรู้เกี่ยวกับโรค อุจจาระร่วง			
< 50 %	16 (5.8)	25 (9.0)	6.09 df=2
50-79 %	41 (14.7)	51 (18.3)	p=0.0476*
> 80 %	83 (29.9)	62 (22.3)	

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05